

E-STORITVE ZA STAREJŠE V NARODNI IN UNIVERZITETNI KNJIŽNICI

eServices for the Elderly at the National and University Library

Mojca Dolgan Petrič, strokovna sodelavka, Služba za skupne programe in projekte
Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK), Ljubljana, Turjaška 1, <http://www.nuk.uni-lj.si>

E-pošta: mojca.dolgan@nuk.uni-lj.si

Narodna in univerzitetna knjižnica (v nadaljevanju NUK) je javni zavod, ki opravlja naloge slovenske nacionalne knjižnice, univerzitetne knjižnice Univerze v Ljubljani in osrednje znanstvene knjižnice v Sloveniji. Poleg največje slovenske zbirke klasičnega knjižničnega gradiva, ki obsega 2,8 milijona enot, od leta 2005 gradi tudi Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si), ki vsebuje skoraj 800.000 enot besedil, multimedijskega in slikovnega gradiva. Zaradi omejenih prostorskih zmogljivosti Plečnikove palače na Turjaški ulici si knjižnica prizadeva čim več gradiva in storitev posredovati uporabnikom po elektronski poti na daljavo. Za uporabo nekaterih storitev se morajo uporabniki včlaniti v knjižnico in pridobiti uporabniško ime, druge pa so prosto dostopne vsem zainteresiranim preko spletnega mesta knjižnice. Podrobnejši opis različnih e-storitev navajamo v tabeli v prilogi.

V primerjavi s splošnimi knjižnicami veliko večino (dve tretjini) aktivnih članov NUK predstavljajo študenti, medtem ko starejše osebe ne sodijo med najbolj številčno skupino uporabnikov NUK. Med 7455 aktivnimi člani je bilo v letu 2017 le 195 oz. 3 odstotke upokojujencev. V zadnjem letu smo zabeležili 597 oz. 8 odstotkov članov starejših od 55 let ter 294 oz. 4 odstotke starejših od 65 let. Vzrok je predvsem v tem, da NUK na dom izposoja le manjši del gradiva in ga lahko člani uporabljajo samo v čitalnicah. Zaradi tega ciljna skupina starejših uporabnikov doslej ni bila posebej izpostavljena v programskih načrtih dela z uporabniki. Je bila pa knjižnica v preteklih letih aktivna na različnih področjih razvoja storitev za uporabnike s posebnimi potrebami (sodelovanje v projektu KSS - Knjižnica za slepe in slabovidne, razvoj programov informacijskega opismenjevanja, usposabljanje osrednjih območnih knjižnic za delo s starejšimi osebami, projekt Zbiranje spominov na 1. svetovno vojno za Evropsko digitalno knjižnico Europeana itn.).

V pripravi je strateški načrt knjižnice za obdobje 2020-2024 in s tem priložnost, da v skladu z mednarodnimi in nacionalnimi priporočili ter dobrimi praksami (Resman, 2016; Holley, 2017) posvetimo več pozornosti vključevanju uporabnikov v tretjem življenjskem obdobju. Možnosti je več, med drugim na področju digitalizacije in varovanja kulturne dediščine, medgeneracijskega sodelovanja, vseživljenjskega učenja za uporabo IT aplikacij. Starejši bi se lahko vključevali v določene faze »postprodukcije« digitalizacije knjižničnega gradiva preko množičnega zunanega izvajanja (t. i. crowdsourcing) kot je popraviljanje OCR skeniranih besedil. Gre za izredno dolgotrajen

delovni postopek, ki ga z rednimi kadrovske viri nobena knjižnica ne more zagotoviti. NUK kot kulturni spomenik najvišje stopnje privablja tudi vedno več obiskovalcev, ki si želijo vodenih ogledov knjižnice, kar bi tudi lahko izvajali primerno usposobljeni zunanji izvajalci. V sodelovanju z Univerzo za tretje življenjsko obdobje se odpirajo tudi druge možnosti sodelovanja pri podaljševanju delovne aktivnosti starejših oseb. Nenazadnje je zaradi omejevanja zaposlenih v javnem sektorju v zadnjih letih poprečna starost zaposlenih v NUK že presegla 50 let, zato je ena od prednostnih nalog knjižnice tudi skrb za starejše zaposlene, prilagajanje obstoječih delovnih mest ter vzpostavljanje ustrezne medgeneracijske poslovne kulture.

Viri:

HOLLEY, R. (2017). *Crowdsourcing Based Curation and User Engagement in Digital Library Design*.

Dostopno na: https://www.youtube.com/watch?v=FQwv_jSvbfY

RESMAN, S. (2008) Knjižnica in uporabniki v tretjem življenjskem obdobju. *Kakovostna starost*,

letn. 11, št. 4, str. 80-82. Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC->

<XD9UD7RV/8057aa81-1ebf-45e5-84bd-bd6ca2479ab8/PDF>

RESMAN, S. (2016). *Smernice za oblikovanje storitev za starejše*. Ljubljana: Mestna knjižnica

Ljubljana. Dostopno na: https://issuu.com/knjiznicaLjubljana/docs/smernice_za_starejse

Priloga: E-storitve za starejše v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK)

E-storitve	Vsebina	Način dostopa	Spletna stran
Vprašajte NUK	Brezplačna storitev za vse uporabnike, ki potrebujejo odgovore o NUK, knjižničnem gradivu, elektronskih virih, knjižničnih storitvah ipd.	Prost dostop; e-pošta	http://www.nuk.uni-lj.si/storitve/vprasajte-nuk
Moj COBISS (COBISS+ Moja knjižnica)	Vpogled v seznam izposojenega in rezerviranega gradiva Naročanje za izposajo na dom in v čitalnico Posredovanje naročila za medknjižnično izposajo Podaljševanje izposojevalnega roka Vpogled v zgodovino izposojenega gradiva Plačevanje dolgov Urejanje načinov obveščanja	Članstvo v NUK (uporabniško ime in geslo za COBISS) Letna članarina za upokojence znaša 6 EUR.	https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search
Digitalna knjižnica Slovenije (dLib)	Digitalna knjižnica Slovenije je osrednji slovenski spletni portal za dostop do digitaliziranega znanja in kulturnih zakladov. Namenjena je iskanju, branju in ogledu člankov, knjig, fotografij, plakatov, zvočnih posnetkov, notnega gradiva, zemljevidov itn., ki izvirajo z območja Slovenije ter so pomembni za slovensko zgodovino, kulturo in znanost.	Prost dostop	www.dlib.si
Mrežnik	Portal več kot 200 izbranih elektronskih informacijskih virov, ki so namenjeni iskanju znanstvene, strokovne in študijske literature.	Prost dostop ali geslo COBISS (odvisno od licenc)	http://mreznik.nuk.uni-lj.si/
mEga iskalnik	Omogoča sočasno iskanje po celotnih besedilih elektronskih revij in knjig iz zbirk številnih tujih ponudnikov, dLiba in kataloga NUK.	Prost dostop ali geslo COBISS (odvisno od licenc)	http://mreznik.nuk.uni-lj.si/mega-iskalnik-nuk
Biblos	Izposoja slovenskih e-knjig založbe Beletrina	Članstvo v NUK (z geslom za COBISS)	www.biblos.si
E-knjige po naročilu	E-knjige po naročilu (EOD) je storitev, s katero lahko naročite digitalizirane kopije knjig (monografij) iz zbirk NUK v formatu PDF. Pri tem sta knjižnica in naročnik dolžna upoštevati določila Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.	Prost dostop Plačilo po ceniku	http://www.nuk.uni-lj.si/storitve/eod

	Tisk na zahtevo je nadgradnja storitve EOD in omogoča nakup natisnjene kopije knjige iz zbirk NUK v standardni mehki vezavi. Na voljo so monografije, ki so bile natisnjene v obdobju med letoma 1500 in 1945. Dobavni rok je 3–7 dni, v primeru obsežnejših naročil po dogovoru.		
Kopije člankov	Naročanje kopij člankov je storitev, s katero lahko naročite kopije zelenega gradiva, ki jih potrebujete za študij, delo ali razvedrilo. Podatke o člankih lahko najdete v COBIB.SI.	Prost dostop Plačilo po ceniku	http://www.nuk.uni-lj.si/storitve/narocilo-clankov
Kopije časnikov	Z elektronsko naročilnico lahko naročite kopijo časnika, ki je izšel na datum po vaši izbiri. Za spomin ali darilo bližnjim.	Prost dostop Plačilo po ceniku	http://www.nuk.uni-lj.si/storitve/narocanje-casnikov
Tečaji za uporabnike v računalniški učilnici	Brezplačni tečaji za: <ul style="list-style-type: none"> – Iskanje v računalniških katalogih knjižnic (COBISS+) – Uporaba Digitalne knjižnice Slovenije – Uvod v iskanje in iskalna orodja – E-knjige in e-članki 	Prost dostop Brezplačno Spletna prijava	http://mreznik.nuk.uni-lj.si/izobrazevanja
Obveščanje	Obvestila o novostih in dogodkih v knjižnici lahko spremljate na družbenih omrežjih Facebook, Twitter, Youtube kanala	Prost dostop	https://www.facebook.com/NarodnaUniverzitetnaKnjiznica/ https://twitter.com/knjiznicanuk https://www.youtube.com/channel/UCoDGnSNtHAbp0IYQsESolSg